2. Siyer İlminin Temel Kavramları ve Kaynakları

Siyer kelimesi sözlükte davranış, hâl, hayat tarzı, tabiat gibi anlamlara gelen "siret" kelimesinin çoğuludur. Terim anlamı olarak siyer, Peygamberimiz'in (s.a.v) soyu, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, peygamberliği, Mekke ve Medine'de meydana gelen olaylar ve gerçekleşen savaşları da içine alacak şekilde doğumundan ölümüne kadar hayatını ele alan ilim dalıdır. Bu alanda yazılan eserlere "Siyer-i Nebi", "es-Siretü'n-Nebeviyye" veya kısaca "Siyer" adı verilmiştir. [5]

Tarih boyunca Peygamber-i Zîşan Efendimizin insanlığa tanıtılması gayesiyle Müslümanlar tarafından her devirde Peygamberimizin hayatını, ahlaki vasıflarını, Peygamberlik mücadelesini konu edinen farklı çalışmalar yapılmış, bu konuda muazzam bir literatür meydana getirilmiştir. Gerçekten de dünyada Hz. Peygamber (s.a.v) kadar hakkında eser yazılmış başka bir insan yoktur. Bu tür çalışmalar günümüzde de artarak devam etmektedir. Zira Allahu Tealanın "Habibim" diye hitap ettiği Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatını anlama ve onu örnek alma ihtiyacı bizim için hiçbir zaman sona ermeyecektir.[6] Müslümanların, Resulullah'ın örnek ve model insan olma vasıflarını sonraki nesillere bir bütün olarak aktarma isteği siyer kitaplarına ve siyer yazıcılığının doğuşuna etki eden sebeplerden biridir.

Kısacası Müslümanların Peygamber Efendimizi bilme, tanıma ve onun hayatını sonraki nesillere aktarma ihtiyacı siyer çalışmalarını ortaya çıkarmıştır.

Hz. Peygamberin (s.a.v) hayatını, mücadelesini ve ahlaki vasıflarını ele alan en temel kaynak Kur'ân-ı Kerim'dir. Daha sonra "yaşayan Kur'an" olan Peygamberimizin söz, fiil ve onaylarından meydana gelen hadislerdir. Bu nedenle Siyer ilmi, Hadis ilminden bağımsız olarak ele alınamaz. Siyer ilmi aynı zamanda, tarihi bir dönemi, (Hz. Peygamberin (s.a.v) doğumundan vefatına kadar geçen süreci) ele alması nedeniyle İslam tarihinin de bir bölümünü oluşturur. Bu özelliği nedeniyle Siyer ilmi, bir yönüyle Hadis ilmiyle bir yönüyle de İslam tarihiyle çok sıkı bir ilişki içerisindedir.[7]

Hicri II. asırda yazılan İbn İshâk'ın "Siret-u İbni İshak" isimli eseri siyer alanında yazılan ilk eser olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. İbn İshâk'ın öğrencisi İbn Hişam hocasının kitabı üzerinde bazı tasarruflarda bulunarak Siretü İbni Hişam isimli kitabını yazmıştır. Bazı tarihçiler tarafından "Hz. Peygamber'in hayatına dair yazılmış en sağlam ve en iyi siyer kitabı" olarak kabul edilmiştir.[8] Ünlü tarihçi Vakidi'nin öğrencisi İbn Sa'd tarafından kaleme alınan Tabakat isimli kitap siyerin sınırlarını genişleten ve müteakip dönem siyer yazımının da formatını belirlemiş olan önemli bir eserdir. Bu eserle birlikte yaratılmışlar içinde müstesna bir yere sahip olan Sevgili Peygamberimizin fiziki ve ahlaki özellikleriyle ilgili rivayetlerin yer aldığı Şemâil kısmı, siyerin konusuna dahil olmuştur.

---

5. Mefail Hızlı, "Siyer", Şâmil İslam Ansiklopedisi, C 5, s.428.
6. Âdem Apak, Günümüzde Hz. Peygamber'in Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler, s. 59.
7. Ali Yardım, Hz. Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nebevi s. 215.
8. Mustafa Fayda, "İbn-i Hişam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 20 s. 72.

BİLGİ NOTU

Siyer ilminde önemli bir yeri olan İlk dönem siyer kitaplarından bazılarının isimleri şu şekilde sıralanabilir:

	ESER SAHİBİ	ESER ADI
1	İbni İshak	Siretü İbni İshak
2	İbni Hişam	Siretü İbni Hişam
3	Vakıdî	el-Megaziyü'n-Nebeviyye ve Tarih-i Kebir
4	İbn Sa'd	Tabakâtü'l-Kübrâ
5	el-Belâzurî	Ensâbu'l-Eşraf ve Fütühu'l-Buldân
6	Taberî	Tarihu't-Taberî
7	İbn Hazm	Cevâmi'u's-Sire ve Cemheretü Ensâbi'l-Arab
8	İbn Esir	el-Kamil fi't-Tarih
9	İbn Kayyim el-Cevziyye	Zadü'l-Me'ad
10	İbn Kesir	el-Bidâye ve'n-Nihâye

Ana kaynakların dışında doğrudan Peygamber Efendimizi konu edinmeyen ancak bir şekilde siyeri doğru anlamamıza katkı sağlayacak başka kaynaklar da vardır. Mesela; Arap tarih ve kültürünü konu alan edebi ve şiirsel metinler, tarihi ve coğrafi kitaplar, nesep/soy ile ilgili eserler ve çeşitli lügatler, tefsir, fıkıh, kelam ve tasavvuf alanında yazılmış sayısız kitap, bu kaynaklardan sayılabilir.

Siyerin ana kaynaklarının en başında yer alan Kur'an-ı Kerim'deki Peygamberimizle ilgili ayetlerin tefsirlerini okuduğumuzda onun hayatıyla ilgili bilgilere ulaşmamız mümkün olacaktır. Bunun yanında sahih hadis kitapları olarak bilinen Kütüb-i Tis'a vb. eserlerde yer alan bilgiler de Peygamberimizin hayatıyla ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmamıza katkı sağlayacaktır. Ayrıca ilk dönem siyer kitapları da bu konuda başvurulabilecek temel kaynaklar arasındadır. Tüm bu kaynaklar hem Arapça hem de Türkçeye çevrilerek neşredilmiştir.

Kütüb-i Tis'a

Sahih ve güvenilir hadislerin büyük bir kısmını ihtiva eden altı hadis kitabına (Kütüb-i Sitte) üç eser ilavesiyle oluşan meşhur dokuz hadis kitabına Kütüb-i Tis'a denir.

1. Buhârî, el-Câmi'u's-Sahih
2. Müslim, el-Câmi'u's-Sahih.
3. Ebû Dâvûd, es-Sünen.
4. Nesâî, es-Sünen.
5. Tirmizî, es-Sünen.
6. İbn Mâce, es-Sünen.
7. Darimi, es-Sünen.
8. İmam Malik, el-Muvatta.
9. Ahmed b. Hanbel, el-Müsned.

NOT EDELİM

Siyer kitapları içerik bakımından şu şekilde tasnif edebilir.

Mevlid Manzûmeleri: Hz. Peygamber'in doğum gününü, dünyaya gelişini anlatan eserlerdir.

Miraçnâmeler: Hz. Peygamber'in miracını anlatan eserlerdir.

Hicretnâmeler: Hz. Peygamber'in hicretini anlatan eserlerdir.

Hilyeler: Hz. Peygamber'in, boyu, yüzü, gözleri, kaşları, yürüyüşü gibi cismî sıfatlarını anlatan eserlerdir.

Magaziler: Hz. Peygamber'in askerî faaliyetlerini anlatan eserlerdir.

Delâil-i Nübüvve: Hz. Peygamber'in, vahyin inmeden önceki ve sonraki zamanlarda zuhur eden peygamberlik alâmetlerini anlatan eserlerdir.

Şemâil-i Şerifeler: Hz. Peygamber'in huylarını, sözlerini, sohbetlerini, ibadet etmesini, elbiselerini, yemek yemesini ve sair davranış ve hareketlerinin tümünü anlatan eserlerdir.

Hukuk ve Hasâisler: Hz. Peygamber'in dünya ve ahiretteki hakları, müminlerin üzerindeki hakları ve Müslümanların onun karşısındaki tutum ve davranışlarından bahseden eserlerdir.